

Seder Sensation: Making the Haggada Relevant for the Whole Family

יום א' לפרשת מצורע

Young Israel of Jamaica Estates – April 11, 2016

לעילוי נשמת מרת יהודית בת שלום מאיר ע"ה

Introduction to the Haggada's Text & Structure

I) INTRODUCTION: THE MITZVAH OF THE HAGGADA

(1) פרשת בא (שמות פרק יב'-יג')

[...]

21 Then Moses called together all of Israel's elders and said to them, "Go pick out one of the flock for your families, and slaughter the Passover lamb. 22 Take a bunch of hyssop, dip it into the blood that is in the bowl, and touch the beam above the door and the two doorposts with the blood in the bowl. None of you should go out the door of your house until morning. 23 When the LORD comes by to strike down the Egyptians and sees the blood on the beam above the door and on the two doorposts, the LORD will pass over that door. He won't let the destroyer enter your houses to strike you down.

24 You should observe this ritual as a regulation for all time for you and your children. 25 When you enter the land that the LORD has promised to give you, be sure that you observe this ritual. 26 And when your children ask you, 'What does this ritual mean to you?' 27 you will say, 'It is the Passover sacrifice to the LORD, for the LORD passed over the houses of the Israelites in Egypt. When he struck down the Egyptians, he spared our houses.'" The people then bowed down and worshipped.

28 The Israelites went and did exactly what the LORD had commanded Moses and Aaron to do.

[...]

[ch. 13] 6 You must eat unleavened bread for seven days. The seventh day is a festival to the LORD. 7 Only unleavened bread should be eaten for seven days. No leavened bread and no yeast should be seen among you in your whole country. 8 You should explain to your child on that day, 'It's because of what the LORD did for me when I came out of Egypt.'

9 "It will be a sign on your hand and a reminder on your forehead so that you will often discuss the LORD's Instruction, for the LORD brought you out of Egypt with great power. 10 So you should follow this regulation at its appointed time every year.

11 "When the LORD brings you into the land of the Canaanites and gives it to you as promised to you and your ancestors, 12 you should set aside for the LORD whatever comes out of the womb first. All of the first males born to your animal belong to the LORD. 13 But every first male donkey you should ransom with a sheep. If you don't ransom it, you must break its neck. You should ransom every oldest male among your children. 14 When in the future your child asks you, 'What does this mean?' you should answer, 'The LORD brought us with great power out of Egypt, out of the place we were slaves. 15 When Pharaoh refused to let us go, the LORD killed all the oldest offspring in the land of Egypt, from the oldest sons to the oldest male animals. That is why I offer to the LORD as a sacrifice every male that first comes out of the womb. But I ransom my oldest sons.'

16 It will be a sign on your hand and a symbol on your forehead that the LORD brought us out of Egypt with great power."

[...]

(כא) ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח: (כב) ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסוף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסוף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: (כג) ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף:

(כד) ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: (כה) והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: (כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: (כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

(כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו: ס

[...]

(יג) (ו) שבעת ימים תאכל מצות וביים השביעי חג לה': (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

(ט) והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים: (י) ושמרת את החקקה הזאת למועדה מן ימימה: ס

(יא) והיה כי יבאך ה' אל ארץ הפניני באשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך: (יב) והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה': (יג) וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (יד) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים: (טו) והיה כי הקשה פרעה לשלחנו ויחרה ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על פן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:

(טז) והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים: ס

20 In the future, your children will ask you, "What is the meaning of the laws, the regulations, and the case laws that the LORD our God commanded you?" 21 tell them: We were Pharaoh's slaves in Egypt. But the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand. 22 Before our own eyes, the LORD performed great and awesome deeds of power against Egypt, Pharaoh, and his entire dynasty. 23 But the Lord brought us out from there so that he could bring us in, giving us the land that he swore to our ancestors. 24 Then the LORD commanded us to perform all these regulations, revering the LORD our God, so that things go well for us always and so we continue to live, as we're doing right now. 25 What's more, we will be considered righteous if we are careful to do all this commandment before the LORD our God, just as he commanded us.

[1] It is a positive commandment of the Torah to relate the miracles and wonders wrought for our ancestors in Egypt on the night of the fifteenth of Nisan, as [Exodus 13:3] states: "Remember this day, on which you left Egypt," just as [Exodus 20:8] states: "Remember the Sabbath day."

From where [is it derived that this mitzvah is to be fulfilled on] the night of the fifteenth? The Torah teaches [Exodus 13:8]: "And you shall tell your son on that day, saying: 'It is because of this...'FS" [implying that the mitzvah is to be fulfilled] when matzah and maror are placed before you.

[The mitzvah applies] even though one does not have a son. Even great Sages are obligated to tell about the Exodus from Egypt. Whoever elaborates concerning the events which occurred and took place is worthy of praise.

[2] It is a mitzvah to inform one's sons even though they do not ask, as [Exodus 13:8] states: "You shall tell your son." A father should teach his son according to the son's knowledge: How is this applied? If the son is young or foolish, he should tell him: "My son, in Egypt, we were all slaves like this maidservant or this slave. On this night, the Holy One, Blessed be He, redeemed us and took us out to freedom." If the son is older and wise, he should inform him what happened to us in Egypt and the miracles wrought for us by Moses, our teacher; everything according to the son's knowledge.

[3] He should make changes on this night so that the children will see and will [be motivated to] ask: "Why is this night different from all other nights?" until he replies to them: "This and this occurred; this and this took place."

What changes should be made? He should give them roasted seeds and nuts; the table should be taken away before they eat; matzot should be snatched from each other and the like. When a person does not have a son, his wife should ask him. If he does not have a wife, [he and a colleague] should ask each other: "Why is this night different?" This applies even if they are all wise. A person who is alone should ask himself: "Why is this night different?"

1 Once you have entered the land the LORD your God is giving you as an inheritance, and you take possession of it and are settled there, 2 take some of the early produce of the fertile ground that you have harvested from the land the LORD your God is giving you, and put it in a basket. Then go to the location the LORD your God selects for his name to reside. 3 Go to the priest who is in office at that time and say to him: "I am declaring right now before the LORD my God that I have indeed arrived in the land the LORD swore to our ancestors to give us." 4 The priest will then take the basket from you and place it before the LORD your God's altar. 5 Then you should solemnly state before the LORD your God: "My father was a starving Aramean. He went down to Egypt, living as an immigrant there with few family members, but that is where he became a great nation, mighty and numerous. 6 The Egyptians treated us terribly, oppressing us and forcing

(כ) כִּי יִשְׁאַלְךָ בְנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם: (כא) וְאִמְרַתְּ לְבְנֶךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיִּצְאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: (כב) וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמִפְתֵּיִם גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעֹה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: (כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אֶתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: (כד) וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֵּתָנוּ כִּפְהִיּוֹם הַזֶּה: (כה) וַיְצַדֵּק תְּהִיָּה לָנוּ כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: ס

[הלכה א]: מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנִּעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם בְּמִצְרַיִם בְּלֵיל חַמְצִיָּה עֶשֶׂר בְּנִיסָן שֶׁנֶּאֱמַר [שמות י"ג] זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֵתֶם מִמִּצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [שמות כ"ו] "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת."

וּמִנֵּן שֶׁבְּלֵיל חַמְצִיָּה עֶשֶׂר: תְּלַמּוּד לומר: "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה" בְּשַׁעַר שְׁנֵי מִצֵּה וּמְרוֹר מוֹנִחִים לִפְנֵיךְ.

וְאִם עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בֶּן, אֶפִּילוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים חַיִּיבִים לְסַפֵּר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם וְכָל הַמַּאֲרִיךְ בַּדְּבָרִים שְׂאִירָעוּ וְשָׁהִיו הָרִי זֶה מְשׁוּבָח.

[הלכה ב]: מִצְוָה הַהוֹדִיעַ לְבָנִים וְאֶפִּילוּ לֹא שְׂאֵלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ", לִפְנֵי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן אֲבִיו מִלְמַדוֹ, בִּיצֵד: אִם הִיָּה קָטָן אוֹ טִיפֵשׁ, אוֹמֵר לוֹ: "בְּנִי, כּוֹלְנוּ הָיִינוּ עֲבָדִים כְּמוֹ שֶׁפָּחָה זֶה אוֹ כְּמוֹ עֶבֶד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלֵילָה הַזֶּה פָּדָה אוֹתָנוּ וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיּוֹצִיאֵנוּ לְחֵירוֹת". וְאִם הִיָּה הַבֵּן גְּדוֹל וְחָכֵם מוֹדִיעוֹ מִה שְׂאִירָע לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנִסִּים שֶׁנִּעֲשׂוּ לָנוּ ע"י מִצְוָה רַבֵּינוּ. הַכֹּל לִפְנֵי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן.

[הלכה ג]: וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שֵׁינוּ בְּלֵילָה הַזֶּה כְּדֵי שְׂרָאוּ הַבָּנִים וַיִּשְׂאֲלוּ וַיֹּאמְרוּ "מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת" עַד שֶׁיִּשְׁיֵב לָהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם "כֵּן וְכֵן אִירָע וְכֵן וְכֵן הִיָּה".

וְכִיצַד מִשְׁנָה: מִחֻלְק לָהֶם קְלוֹיֹת וְאֶגוּזִים וְעוֹקְרִים הַשּׁוֹלְחֵן מִלִּפְנֵיהֶם קוֹדֵם שְׂיֵאכְלוּ וְחוֹטְפִין מִצָּה זֶה מִיַּד זֶה וְכִיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אִין לוֹ בֶּן אֲשֶׁתוֹ שׂוֹאֲלָתוֹ, אִין לוֹ אִשָּׁה שׂוֹאֲלִין זֶה אֶת זֶה מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה, וְאֶפִּילוּ הֵיוּ כּוֹלֵי חֲכָמִים, הִיָּה לְבַדּוֹ שׂוֹאֵל לַעֲמֹמוֹ מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה.

(א) וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַיִּרְשַׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתְּ בָּהּ: (ב) וְלָקַחְתָּ מִבְּרִיאֵת הָאָרֶץ כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרִיא מֵאֲרָצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְרַח ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכְנוֹ שְׁמוֹ שָׁם: (ג) וּבָאתָ אֶל חֶפְזוֹ אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאִמְרַתָּ אֵלָיו הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לֵה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָנוּ: (ד) וְלָקַח חֶפְזוֹ הַטֶּנָּא מִיָּדְךָ וְהֵנִיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ: (ה) וְעִנִּיתָ וְאִמְרַתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אֲבִי וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיִּגְדֵּר שָׁם בְּמַתִּי מַעַט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גְּדוֹל עַצוֹם וְרַב: (ו) וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: (ז) וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹהֵי

hard labor on us. 7 So we cried out for help to the LORD, our ancestors' God. The LORD heard our call. God saw our misery, our trouble, and our oppression. 8 The LORD brought us out of Egypt with a strong hand and an outstretched arm, with awesome power, and with signs and wonders. 9 He brought us to this place and gave us this land—a land full of milk and honey. 10 So now I am bringing the early produce of the fertile ground that you, LORD, have given me." Set the produce before the LORD your God, bowing down before the LORD your God. 11 Then celebrate all the good things the LORD your God has done for you and your family—each one of you along with the Levites and the immigrants who are among you.

אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת עֵינֵינוּ וְאֵת עַמְלָנוּ וְאֵת לַחֲצָנוּ: (ח) וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָדֹל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת: (ט) וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמִּקְוִים הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ: (י) וְעַתָּה הִנֵּה הִבְאֵתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: (יא) וְשִׂמְחֶתְךָ בְּכֹל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אִתָּהּ וְהִלּוּי וְהִגְרָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ:

II) STRUCTURE OF THE HAGGADA

5 הגדה של פסח

A: Introduction

Kadesh--
Ur'chatz--
Karpas--
Yachatz--
Maggid:

קדש--
ורחץ--
כרפס--
רחץ--
מגיד:

This is the bread of affliction that our fathers ate in the land of Egypt. Whoever is hungry, let him come and eat; whoever is in need, let him come and conduct the Seder of Passover. This year [we are] here; next year in the land of Israel. This year [we are] slaves; next year [we will be] free people.

הָא לַחֲמַא עֵינָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. כָּל דְּכַפֵּין יִיתִי וְיִכֹּל, כָּל דְּרָרִיף יִיתִי וְיִפְסַח. הַשְּׂתָא הַקָּא, לְשָׁנָה הַבְּיָאָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. הַשְּׂתָא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבְּיָאָה בְּנֵי חוֹרִין.

What makes this night different from all [other] nights?

- On all nights we need not dip even once, on this night we do so twice!
- On all nights we eat chametz or matzah, and on this night only matzah.
- On all nights we eat any kind of vegetables, and on this night maror!
- On all nights we eat sitting upright or reclining, and on this night we all recline!

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלַּיְלוֹת?
שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אֲנִי אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה - כָּלוּ מַצָּה.
שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אֲנִי אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, - הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר.
שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אֵין אֲנִי מְטַבֵּילִין אֶפְּלִי פַעַם אַחַת, - הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פַעַמִּים.
שֶׁבְּכָל הַלַּיְלוֹת אֲנִי אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין, - הַלַּיְלָה הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין.

We were slaves to Pharaoh in Egypt, and the L-rd, our G-d, took us out from there with a strong hand and with an outstretched arm. If the Holy One, blessed be He, had not taken our fathers out of Egypt, then we, our children and our children's children would have remained enslaved to Pharaoh in Egypt. Even if all of us were wise, all of us understanding, all of us knowing the Torah, we would still be obligated to discuss the exodus from Egypt; and everyone who discusses the exodus from Egypt at length is praiseworthy.

עַבְדִּים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה. וְאִלוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אֲנִי וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשֻׁעָבְדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְּלִי כָּלָנוּ חֲכָמִים, כָּלָנוּ נְבוֹנִים, כָּלָנוּ זִקְנִים, כָּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מַצָּוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְדַבֵּר לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

It happened that Rabbi Eliezer, Rabbi Yehoshua, Rabbi Elazar ben Azaryah, Rabbi Akiva and Rabbi Tarphon were reclining [at a seder] in B'nei Berak. They were discussing the exodus from Egypt all that night, until their students came and told them: "Our Masters! The time has come for reciting the morning Shema!"

מַעֲשֵׂה בְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן אֶזְרִיָּה וְרַבֵּי עֲקִיבָא וְרַבֵּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵנֵי בֵּרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

Rabbi Eleazar ben Azaryah said: "I am like a man of seventy years old, yet I did not succeed in proving that the exodus from Egypt must be mentioned at night-until Ben Zoma explained it: "It is said, "That you may remember the day you left Egypt all the days of your life;"

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אֶזְרִיָּה: הָרִי אֲנִי כְּבֹן שְׁבַעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתִּאֲמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלַיְלוֹת עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶן זוֹמָא: שְׁנֵאמַר, "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ":

'the days of your life' refers to the days, 'all' indicates the inclusion of the nights!"

"יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים, "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלַּיְלוֹת.

The sages, however, said:

"The days of your life' refers to the present-day world; and 'all' indicates the inclusion of the days of Mashiach."

וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
"יְמֵי חַיֶּיךָ" - הָעוֹלָם הַזֶּה, "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - לְהַבְיָא לַיְמֹת הַמְּשִׁיחַ.

Blessed is the Omnipresent One, blessed be He! Blessed is He who gave the Torah to His people Israel, blessed be He! The Torah speaks of four

בְּרוּךְ הַמִּקְוִים, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ שְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

children: One is wise, one is wicked, one is simple and one does not know how to ask.

The wise one, what does he say? "What are the testimonies, the statutes and the laws which the L-rd, our G-d, has commanded you?" You, in turn, shall instruct him in the laws of Passover, [up to] `one is not to eat any dessert after the Passover-lamb.'

The wicked one, what does he say? "What is this service to you?!" He says `to you,' but not to him! By thus excluding himself from the community he has denied that which is fundamental. You, therefore, blunt his teeth and say to him: "It is because of this that the L-rd did for me when I left Egypt"; `for me' - but not for him! If he had been there, he would not have been redeemed!"

The simpleton, what does he say? "What is this?" Thus you shall say to him: "With a strong hand the L-rd took us out of Egypt, from the house of slaves."

As for the one who does not know how to ask, you must initiate him, as it is said: "You shall tell your child on that day, `It is because of this that the L-rd did for me when I left Egypt.'"

One may think that [the discussion of the exodus] must be from the first of the month. The Torah therefore says, `On that day.' `On that day,' however, could mean while it is yet daytime; the Torah therefore says, `It is because of this.' The expression `because of this' can only be said when matzah and maror are placed before you.

B: The Story of the Exodus

[I: Patriarchs to Egypt]

In the beginning our fathers served idols; but now the Omnipresent One has brought us close to His service, as it is said: "Joshua said to all the people: Thus said the L-rd, the G-d of Israel, 'Your fathers used to live on the other side of the river - Terach, the father of Abraham and the father of Nachor, and they served other gods. And I took your father Abraham from beyond the river, and I led him throughout the whole land of Canaan. I increased his seed and gave him Isaac, and to Isaac I gave Jacob and Esau. To Esau I gave Mount Seir to possess it, and Jacob and his sons went down to Egypt.'"

Blessed is He who keeps His promise to Israel, blessed be He! For the Holy One, blessed be He, calculated the end [of the bondage], in order to do as He had said to our father Abraham at the "Covenant between the Portions," as it is said: "And He said to Abraham, `You shall know that your seed will be strangers in a land that is not theirs, and they will enslave them and make them suffer, for four hundred years. But I shall also judge the nation whom they shall serve, and after that they will come out with great wealth.'"

This is what has stood by our fathers and us! For not just one alone has risen against us to destroy us, but in every generation they rise against us to destroy us; and the Holy One, blessed be He, saves us from their hand!

[II: Peoplehood, Slavery & Divine Intervention in Egypt]

Go forth and learn what Laban the Aramean wanted to do to our father Jacob. Pharaoh had issued a decree against the male children only, but Laban wanted to uproot everyone - as it is said: "The Aramean wished to destroy my father; and he went down to Egypt and sojourned there, few in number; and he became there a nation - great and mighty and numerous."

"And he went down to Egypt" forced by Divine decree.

"And he sojourned there" - this teaches that our father Jacob did not go down to Egypt to settle, but only to live there temporarily. Thus it is said, "They said to Pharaoh, We have come to sojourn in the land, for there is no pasture for your servants' flocks because the hunger is severe in the

בְּנֵי אֲרָבָה בְּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכֵם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינֵי יוֹדֵעַ לְשְׂאוֹל.

חָכֵם מִה הוּא אוֹמֵר? מִה הַעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: וְאַף אַתָּה אָמַר לוֹ כְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח: אִין מִפְּטִירֵינוּ אַחֵר הַפֶּסַח אֶפְיִקוּמָן.

רָשָׁע מִה הוּא אוֹמֵר? מִה הַעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: לָכֶם - וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שְׂהוּצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל כְּפֶר בְּעֵקֶר. וְאַף אַתָּה הִקְהֵה אֶת שְׂנִי וְאָמַר לוֹ: בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי - וְלֹא לוֹ. אִילוּ הָיָה שָׂם, לֹא הָיָה נִגְאָל.

תָּם מִה הוּא אוֹמֵר? מִה זֹאת? וְאַמְרַתְּ אֵלָיו: בְּחִזְקֵךָ יָד הוּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדִים.

וְשְׂאִינֵי יוֹדֵעַ לְשְׂאוֹל - אֶת פֶּתַח לוֹ, שְׂנֵאֲמַר: וְהִגְדַּתְּ לְבִנְךָ בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.

יְכוֹל מְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תִּלְמוּד לוֹמַר בְּיוֹם הַהוּא, אֵי בְיוֹם הַהוּא יְכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תִּלְמוּד לוֹמַר בְּעֵבֹר זֶה - בְּעֵבֹר זֶה לֹא אֲמַרְתִּי אֶלָּא בְּשַׁעֲה שְׁיֵשׁ מִצָּח וְיִמְרוֹר מִנְחִים לְפָנֶיךָ.

מִתְחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו כִּרְבֵנוּ הַמִּקּוּם לְעֲבֹדָתוֹ, שְׂנֵאֲמַר: "וַיֹּאמֶר יְהוָה שֶׁ אֵל כָּל הָעַם, כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּעֵבֶר הַנְּהַר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֵּרַח אָבִי אֲבִרָהָם וְאַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאַקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרָהָם מֵעֵבֶר הַנְּהַר וְאוֹלַךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבָּה אֶת זְרַעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאַתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו. וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׂעִיר לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם."

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ, לְעֲשׂוֹת כְּמֵה שְׂאֲמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שְׂנֵאֲמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כֹּן יִצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל.

וְהִיא שְׂעִמְדָה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ! שְׂלֵא אֶחָד בְּלִבְךָ עֲמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַלְּנוּ מִמֶּנּוּ. ←

→ צֵא וּלְמַד מֵה בְּקֵשׁ לָבוּ הָאֲרָמִי לְעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ. שֶׁפָּרַעָה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבוּ בְּקֵשׁ לְעַקֹּר אֶת הַכֹּל, שְׂנֵאֲמַר: "אַרְמִי אֲבַד אֲבִי, וַיָּרַד מִצְרַיִם וַיִּגַּר שָׂם בְּמִתֵּי מַעֲט, וַיְהִי שָׂם לְגוֹי גָדוֹל, עַצּוֹם וְרַב."

"וַיָּרַד מִצְרַיִם" - אָנוּס עַל פִּי הַדְּבוּר.

"וַיִּגַּר שָׂם" - מִלְּמַד שְׂלֵא יָרַד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לְגוֹר שָׂם, שְׂנֵאֲמַר: "וַיֹּאמְרוּ אֵל פְּרָעָה, לָגוֹר בְּאֶרֶץ פְּאָנִי, כִּי אִין

land of Canaan; and now, please, let your servants dwell in the land of Goshen."

"Few in number" as it is said: "Your fathers went down to Egypt with seventy persons, and now, the L-rd, your G-d, has made you as numerous as the stars of heaven."

"And he became there a nation" this teaches that Israel was distinctive there.

"Great, mighty," as it is said: "And the children of Israel were fruitful and increased abundantly, and multiplied and became very, very mighty, and the land became filled with them."

"And numerous," as it is said: "I passed over you and saw you wallowing in your bloods, and I said to you 'By your blood you shall live,' and I said to you 'By your blood you shall live!' I caused you to thrive like the plants of the field, and you increased and grew and became very beautiful your bosom fashioned and your hair grown long, but you were naked and bare."

"The Egyptians treated us badly and they made us suffer, and they put hard work upon us."

"The Egyptians treated us badly," as it is said: Come, let us act cunningly with [the people] lest they multiply and, if there should be a war against us, they will join our enemies, fight against us and leave the land."

"And they made us suffer," as it is said: "They set taskmasters over [the people of Israel] to make them suffer with their burdens, and they built storage cities for Pharaoh, Pitom and Ramses."

"And they put hard work upon us," as it is said: "The Egyptians made the children of Israel work with rigor."

"And we cried out to the L-rd, the G-d of our fathers, and the L-rd heard our voice and saw our suffering, our labor and our oppression."

"And we cried out to the L-rd, the G-d of our fathers," as it is said: "During that long period, the king of Egypt died; and the children of Israel groaned because of the servitude, and they cried out. And their cry for help from their servitude rose up to G-d."

"And the L-rd heard our voice" as it is said: "And G-d heard their groaning, and G-d remembered His covenant with Abraham, Isaac and Jacob."

"And he saw our suffering," this refers to the separation of husband and wife, as it is said: "G-d saw the children of Israel and G-d took note."

"Our labor," this refers to the "children," as it is said: "Every boy that is born, you shall throw into the river and every girl you shall keep alive."

"And our oppression," this refers to the pressure, as it is said: "I have seen the oppression with which the Egyptians oppress them."

"The L-rd took us out of Egypt with a strong hand and an outstretched arm, and with a great manifestation, and with signs and wonders."

"The L-rd took us out of Egypt," not through an angel, not through a seraph and not through a messenger. The Holy One, blessed be He, did it in His glory by Himself! Thus it is said: "In that night I will pass through the land of Egypt, and I will smite every first-born in the land of Egypt, from man to beast, and I will carry out judgments against all the gods of Egypt, I the L-rd."

"I will pass through the land of Egypt," I and not an angel;

מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶיךָ, כִּי כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יָשְׁבוּ נָא עַבְדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן."

"בְּמִתְנֵי מַעֲט" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נִפְשׁוּ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׂמִיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב."

"וַיְהִי שָׁם לְגוֹי" - מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצַיְנִים שָׁם.

"גָּדוֹל, עֲצוּם" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּבְנֶי יִשְׂרָאֵל כְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְמַאֲד מְאֹד, וַתִּמְלֵא אֶת־הָאֶרֶץ אֹתָם.

"וַיִּרְבּ" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "רַבְּבָה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה נִתְתִּיף, וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתְּבֹאֵי בְעַדֵי עַדְיִים, שְׂדֵים נִכְלוּ וַיִּשְׁעַרְף צִמְחָה, וְאֶת־עֵרֹם וְעֵרְיָה. וַאֲעֵבֶר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסְסוֹת בְּדַמְיֶךָ, וְאָמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי, וְאָמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי."

"וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה."

"וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הִבְהֵ נִתְחַכְמָה לוֹ פֶן יִרְבּוּ, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ.

"וַיַּעֲנוּנוּ" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁיִמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנְתּוּ בְסִבְלָתָם. וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעֹה. אֶת פִּתּוֹם וְאֶת רַעַמְסֵס.

"וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ."

"וַיִּנְצַעַק אֶל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ, וַיִּרְא אֶת עַנְיָנוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ וְאֶת לַחֲצוֹנוּ."

"וַיִּנְצַעַק אֶל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיּים הַהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאֲחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שְׁעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה."

"וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ" - כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם, אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב."

"וַיִּרְא אֶת עַנְיָנוּ" - זוֹ פְרִישׁוֹת דָּרָךְ אֶרֶץ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים."

"וְאֶת עֲמָלָנוּ" - אֵלוּ הַבְּנִיּוֹת. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל הַבֵּן הַלְּלוֹד הַיְאֹרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכֹל הַבַּת תַּחְיֶוּר."

"וְאֶת לַחֲצוֹנוּ" - זֶה הַדְּחָק, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגַּם רְאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֹתָם."

"וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה, וּבִמְרָא גָדֹל, וּבְאֹתוֹת וּבִמִּפְתָּוִים."

"וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם" - לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרֵף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲבִרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִלְתָּה הַזֶּה, וְהַפִּיתִי כֹל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעַשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי ה'." "וַיַּעֲבִרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִלְתָּה הַזֶּה" - אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ

"And I will smite every first-born in the land of Egypt," I and not a seraph;
 "And I will carry out judgments against all the gods of Egypt," I and not a messenger;
 "I- the L-rd," it is I, and none other!

"With a strong hand," this refers to the dever (pestilence) as it is said: "Behold, the hand of the L-rd will be upon your livestock in the field, upon the horses, the donkeys, the camels, the herds and the flocks, a very severe pestilence."

"And with an outstretched arm," this refers to the sword, as it is said: "His sword was drawn, in his hand, stretched out over Jerusalem."

"And with a great manifestation," this refers to the revelation of the Shechinah (Divine Presence), as it is said: "Has any G-d ever tried to take for himself a nation from the midst of another nation, with trials, signs and wonders, with war and with a strong hand and an outstretched arm, and with great manifestations, like all that the L-rd your G-d, did for you in Egypt before your eyes!"

"And with signs," this refers to the staff, as it is said: "Take into your hand this staff with which you shall perform the signs."

"And wonders," this refers to the blood, as it is said: "And I shall show wonders in heaven and on earth. Blood, and fire, and pillars of smoke".

[III: The Extent of Divine Intervention in Egypt]

Another explanation:

"Strong hand" indicates two [plagues]; "Outstretched arm," another two; "Great manifestation," another two; "Signs," another two; and "Wonders," another two. These are the Ten Plagues which the Holy One, blessed be He, brought upon the Egyptians, namely as follows:

Blood. Frogs. Lice. Wild Beasts. Pestilence. Boils. Hail. Locust. Darkness. Slaying of the First-born.

Rabbi Yehudah referred to them by acronyms: DeTzaCh (blood, frogs, lice); ADaSh (beasts, pestilence, boils); BeAChaV (hail, locust, darkness, first-born).

Rabbi Yosi the Gallilean said: How do you know that the Egyptians were stricken by ten plagues in Egypt, and then were struck by fifty plagues at the sea? In Egypt it says of them, "The magicians said to Pharaoh `This is the finger of G-d.' At the sea it says, "Israel saw the great hand that the L-rd laid against Egypt; and the people feared the L-rd, and they believed in the L-rd and in His servant Moses." Now, how often were they smitten by `the finger'? Ten plagues! Thus you must conclude that in Egypt they were smitten by ten plagues, at the sea they were smitten by fifty plagues!

Rabbi Eliezer said: How do we know that each individual plague which the Holy One, blessed be He, brought upon the Egyptians in Egypt consisted of four plagues? For it is said: "He sent against them His fierce anger, fury, and indignation, and trouble, a discharge of messengers of evil":

'Fury,' is one; `Indignation,' makes two; `Trouble,' makes three; `Discharge of messengers of evil,' makes four.

Thus you must now say that in Egypt they were struck by forty plagues, and at the sea they were stricken by two hundred plagues.

Rabbi Akiva said: How do we know that each individual plague which the Holy One, blessed be He, brought upon the Egyptians in Egypt consisted of five plagues? For it is said: "He sent against them his fierce anger, fury, and indignation, and trouble, a discharge of messengers of evil":

"וְהִפֵּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" - אֲנִי וְלֹא שָׂרָף
 "וַיִּבְכַּל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים" - אֲנִי וְלֹא הַשְּׂלִיחַ.
 "אֲנִי ה'" - אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר.

"בַּיּוֹם הַזֶּה" - זוֹ הַדֶּבֶר, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בְּסוּסִים, בַּחֲמֹרִים, בַּגְּמָלִים, בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, דָּבָר כָּבֵד מְאֹד".

"וּבַזְרֹעַ נְטוּיָה" - זוֹ הַחֶרֶב, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּחַרְבוּ שְׁלֹפָחַ בַּיּוֹם הַזֶּה, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".

"וּבְמִרְאָה גְדֹלָה" - זוֹ גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "אוֹ הַנִּסָּה אֱלֹהִים לְבַא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמִסַּת בְּאֵתָת וּבְמוֹפְתִים, וּבְמִלְחָמָה וּבַיּוֹם הַזֶּה וּבַזְרֹעַ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֹס ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם".

"וּבְאֵתוֹת" - זֶה הַמַּטֵּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּאֶת הַמַּטֵּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֵתוֹת".

"וּבְמִפְתִּיחַ" - זֶה הַדָּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׂמַיִם וּבְאֶרֶץ, דָּם וְאֵשׁ וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן". ←

→ דָּבָר אֲחֵר:

"בַּיּוֹם הַזֶּה" - שְׁתֵּים, "וּבַזְרֹעַ נְטוּיָה" - שְׁתֵּים, "וּבְמִרְאָה גְדֹלָה" - שְׁתֵּים, "וּבְאֵתוֹת" - שְׁתֵּים, "וּבְמִפְתִּיחַ" - שְׁתֵּים. אֵלּוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם, צְפַרְדֵּי, כְּנִים, עֲרוֹב, דָּבָר, שַׁחִין, בְּרָד, אֲרָבָה, חֲשָׁךְ, מַכַּת בְּכוֹרוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה הֵיךְ נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים: דָּצ"ד עַד"ש בְּאֲחֵי"ב.

רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: מִנֵּין אֵתָהּ אוֹמֵר שְׁלֵקוּ הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מֶה הוּא אוֹמֵר: "וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרָעָה: אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא", וְעַל הַיָּם מֶה הוּא אוֹמֵר? "וַיִּרְאֵהוּ שְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם, וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה', וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמִשְׁחֵה עַבְדּוֹ". כְּמָה לְקוֹ בְּאֶצְבָּע? עֶשֶׂר מִכּוֹת. אֵמֹר מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ עֶשֶׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנֵּין שְׁכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם הִיָּתָה שֶׁל אֲרָבַע מִכּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, וְעָבְרָה וַזַּעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מַלְאָכֵי רָעִים". -

"עָבְרָה" - אַחַת, "וַזַּעַם" - שְׁתֵּים, "וְצָרָה" - שְׁלֹשׁ, "מִשְׁלַחַת מַלְאָכֵי רָעִים" - אַרְבַּע.

אֵמֹר מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ אַרְבָּעִים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ מְאֵתִים מִכּוֹת.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנֵּין שְׁכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם הִיָּתָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, וְעָבְרָה וַזַּעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מַלְאָכֵי רָעִים". -

"His fierce anger," is one; "fury," makes two; "indignation," makes three; "trouble," makes four; "discharge of messengers of evil," makes five.

"חרון אפו" - אחת, "עברה" - שתיים, "וזעם" - שלש, "ווצרה" - ארבע, "משלחת מלאכי רעים" - חמש.

Thus you must now say that in Egypt they were struck by fifty plagues, and at the sea they were stricken by two hundred and fifty plagues.

אמור מעתה: במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות. ←

C: Placing the Story in Perspective

How many levels of favors has the Omnipresent One bestowed upon us! If He had brought us out from Egypt, and had not carried out judgments against them, Dayenu, it would have sufficed us! If He had carried out judgments against them, and not against their idols ... If He had destroyed their idols, and had not smitten their first-born ... If He had smitten their first-born, and had not given us their wealth ... If He had given us their wealth, and had not split the sea for us ... If He had split the sea for us, and had not taken us through it on dry land ... If He had taken us through the sea on dry land, and had not drowned our oppressors in it ... If He had drowned our oppressors in it, and had not supplied our needs in the desert for forty years ... If He had supplied our needs in the desert for forty years, and had not fed us the manna ... If He had fed us the manna, and had not given us the Shabbat ... If He had given us the Shabbat, and had not brought us before Mount Sinai ... If He had brought us before Mount Sinai, and had not given us the Torah ... If He had given us the Torah, and had not brought us into the land of Israel ... If He had brought us into the land of Israel, and had not built for us the Beit Habechirah, Dayenu, it would have sufficed us!

→ כמה מעלות טובות למקום עלינו! אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, דיינו. אלו עשה בהם שפטים, ולא עשה באלהיהם, אלו עשה באלהיהם, ולא הרג את בכוריהם, אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם, אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים, אלו קרע לנו את הים ולא העבירונו בתוכו בחרבה, אלו העבירונו בתוכו ולא שקע צרנו בתוכו, אלו שקע צרנו בתוכו ולא ספק צרנו במדבר ארבעים שנה, אלו ספק צרנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן, אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת, אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני ה' סיני, אלו קרבנו לפני ה' סיני, ולא נתן לנו את התורה, אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל, אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית הבחירה, דיינו.

Thus how much more so should we be grateful to the Omnipresent One for the doubled and redoubled goodness that He has bestowed upon us; for He has brought us out of Egypt, and carried out judgments against them, and against their idols, and smote their first-born, and gave us their wealth, and split the sea for us, and took us through it on dry land, and drowned our oppressors in it, and supplied our needs in the desert for forty years, and fed us the manna, and gave us the Shabbat, and brought us before Mount Sinai, and gave us the Torah, and brought us into the land of Israel and built for us the Beit Habechirah to atone for all our sins.

על אחת, כמה וכמה, טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו: שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים, ועשה באלהיהם, והרג את בכוריהם, ונתן לנו את ממונם, וקרע לנו את הים, והעבירונו בתוכו בחרבה, ושקע צרנו בתוכו, וספק צרנו במדבר ארבעים שנה, והאכילנו את המן, ונתן לנו את השבת, וקרבנו לפני ה' סיני, ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

D: Connecting the Mitzvot of Pesach to the Exodus Story Just Recounted

Rabban Gamliel used to say: Whoever does not discuss the following three things on Passover has not fulfilled his duty, namely: Passover, Matzah and Maror.

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואילו הן: פסח, מצה, ומרור.

Passover - the Passover-lamb that our fathers ate during the time of the Beit Hamikdash - for what reason [did they do so]? Because the Omnipresent passed over our fathers' houses in Egypt, as it is said: "You shall say, It is a Passover-offering to the L-rd, because He passed over the houses of the children of Israel in Egypt when He struck the Egyptians with a plague, and He saved our houses. And the people bowed and prostrated themselves."

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שביית המקדש היה קיים, על שום מה? על שום שפסח הקדוש ברוד הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל, ויקד העם וישתחווי."

This Matzah that we eat for what reason? Because the dough of our fathers did not have time to become leavened before the King of the kings of kings, the Holy One, blessed be He, revealed Himself to them and redeemed them. Thus it is said: "They baked Matzah-cakes from the dough that they had brought out of Egypt, because it was not leavened; for they had been driven out of Egypt and could not delay, and they had also not prepared any [other] provisions."

מצה זו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך המלכים, הקדוש ברוד הוא, ונאמר: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות, כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא זקלו להתמהמה, וגם צדה לא עשו להם."

This maror that we eat for what reason? Because the Egyptians embittered our fathers' lives in Egypt, as it is said: "They made their lives bitter with hard service, with mortar and with bricks, and with all manner of service in the field; all their service which they made them serve with rigor."

מרור זה שאנו אוכלים, על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר: "וימררו את חיייהם בעבדה קשה, בחמר ובלבנים ו בכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרד."

E: Relevance of the Exodus to Today

In every generation a person is obligated to regard himself as if he had come out of Egypt, as it is said: "You shall tell your child on that day, it is because of this that the L-rd did for me when I left Egypt." The Holy One, blessed be He, redeemed not only our fathers from Egypt, but He redeemed also us with them, as it is said: "It was us that He brought out from there, so that He might bring us to give us the land that He swore to our fathers."

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שְׁנָאֵמַר: "וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם." לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבְדָּה גָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא אִף אוֹתֵנוּ גָּאֵל עִמָּהֶם, שְׁנָאֵמַר: "וְאוֹתֵנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הַבִּיא אֶתְנוּ, לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם."

F: Recap of Story-Demands Thanksgiving

Therefore it is our duty to thank, to laud, to praise, to glorify, to exalt, to adore, to bless, to elevate and to honor the One who did all these miracles for our fathers and for us. He took us from slavery to freedom, from sorrow to joy, and from mourning to festivity, and from deep darkness to great light and from bondage to redemption. Let us therefore recite before Him Halleluyah, Praise G-d!

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדְרֵה, לְבָרֵךְ, לְעַלֶּה וּלְקַלֵּס לְמִי שְׁעָשָׂה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלֶּי: הוֹצִיאֵנוּ מֵעֲבָדוֹת לְחֵרוֹת מִגְיוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעָבֻד לְגָאֵלָה. וְנֵאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה: הַלְלוּיָהּ.

G: The Thanksgiving: Hallel Take 1

Halleluyah - Praise G-d! Offer praise, you servants of the L-rd; praise the Name of the L-rd. May the L-rd's Name be blessed from now and to all eternity. From the rising of the sun to its setting, the L-rd's Name is praised. The L-rd is high above all nations, His glory is over the heavens. Who is like the L-rd, our G-d, who dwells on high yet looks down so low upon heaven and earth! He raises the poor from the dust, He lifts the needy from the dunghill, to seat them with nobles, with the nobles of His people. He restores the barren woman to the house, into a joyful mother of children. Halleluyah - praise G-d.

(א) הַלְלוּ יְהוָה הַלְלוּ עַבְדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה': (ב) יְהי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: (ג) מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם ה': (ד) רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: (ה) מִי כֵּהוּ אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהוּ לְשִׁבְתָּ: (ו) הַמְשַׁפִּילֵי לְרֹאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ: (ז) מְקַיְמֵי מִעֲקָר דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יְרִים אֲבִיוֹן: (ח) לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: (ט) מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת אִם הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ יְהוָה:

When Israel went out of Egypt, the House of Jacob from a people of a foreign language, Judah became His holy one, Israel His dominion. The sea saw and fled, the Jordan turned backward. The mountains skipped like rams, the hills like young sheep. What is with you, O sea, that you flee; Jordan, that you turn backward? Mountains, why do you skip like rams; hills, like a pool of water, the flint-stone into a spring of water.

(א) בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעָו: (ב) הֵיטָה יְהוָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשֻׁלּוֹתָיו: (ג) הָיָם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֹר: (ד) הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: (ה) מַה לָּךְ הָיָם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: (ו) הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: (ז) מִלְפָּנֵי אֲדוֹן חוּלֵי אָרֶץ מִלְפָּנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: (ח) הַהַפְּכֵי הַצּוּר אֲגָם מִיָּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מִיָּם:

H: The Blessing on the Recounting of the Exodus

Blessed are You, G-d, our G-d, King of the universe, who has redeemed us and redeemed our fathers from Egypt, and enabled us to attain this night to eat matzah and maror. So too, G-d, our G-d and G-d of our fathers, enable us to attain other holidays and festivals that will come to us in peace with happiness in the rebuilding of Your city, and with rejoicing in Your service [in the Bet Hamikdash]. Then we shall eat the sacrifices and of the Passover-offerings whose blood shall be sprinkled on the wall of Your altar for acceptance; and we shall thank You with a new song for our redemption and for the deliverance of our souls. Blessed are You, G-d, who redeemed Israel.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֵלְנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהַגִּיעַנוּ לְלֵילָה הַזֶּה לֶאֱכֹל בּוֹ מַצָּה וּמְרוֹר. כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמַוְעָדִים וְלְרִגְלִים אַחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתְנוּ לְשִׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיָנוּ עִירָךְ וְשָׂשִׁים בַּעֲבוּדְתְךָ. וְנֵאכֹל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמְךָ עַל קִיר מִזְבִּיחְךָ לְרָצוֹן, וְנוֹדְדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

סיכום "מגיד"

- A) Introduction to the Exodus Story and its retelling on Passover
  - a. יכול מראש חודש ; די בנים ; אמר ר"א בן עזריה ; ברוך המקום ; ד' בנים ; יכול מראש חודש
- B) The story of the Exodus – *Sippur Yetziat Mitzrayim*
  - i. From the birth of the patriarchs to slavery in Egypt
    - a. מתחילה עובדי עבודה זרה ; ברוך שומר הבטחון ; והיא שעמדה
  - ii. The dawn of peoplehood, slavery and Divine Intervention in Egypt
    - a. צא ולמד ; דרשות על ארמי עבד אבי וכו' ;
  - iii. The extent of Divine intervention
    - a. דבר אחר ; י' מכות ; רבי יוסי הגלילי אומר ; רבי עקיבא אומר
- C) Placing the Exodus story in perspective
  - a. דינו
- D) Connecting the commandments of Passover to the Exodus story just recounted
  - a. רבן גמליאל היה אומר-פסח מצה ומרור
- E) Relevance of the Exodus story today
  - a. בכל דור ודור חייב אדם וכו' ;
- F) The Exodus just recounted demands that we give praise and thanksgiving to God
  - a. לפיכך אנחנו חייבים להודות ;
- G) The first segment of thanksgiving
  - a. הללו ; בצאת ישראל
- H) The blessing recited on the telling of the Exodus story.
  - a. אשר גאלנו וגאל את אבותינו וכו' ;